

Shakespeareaans drama in Duitsland

Posted on 29 september 2021 by René Cuperus

De Duitse teerling is geworpen. De verkiezingsuitslag bleek helemaal conform de peilingen in de laatste maanden. We noteren de slechtste uitslag sinds mensenheugenis voor CDU/CSU door de totaal geflopte kanselierskandidaat Armin Laschet. De bijna opgegeven SPD die werd gered door Olaf Scholz, de mannelijke Merkel. De Duitse Groenen die hun historisch beste uitslag vieren en dat toch als anti-climax ervaren. De kleine FDP die weer terug is in de rol van *kingmaker*, en verder verlies voor de protestpartijen uit het Oosten: die Linke en de *Alternative für Deutschland*.

Centrale rol voor Groenen en liberalen

Verwacht een Shakespeareaanse drie-dimensionele schaakpartij bij de aanstaande coalitie-onderhandelingen. Want de SPD mag dan als nipte overwinnaar uit de bus zijn gekomen, daarmee is het nog geen gelopen race dat Olaf Scholz de nieuwe bondskanselier zal worden.

De sleutel tot de coalitievorming ligt bij de twee onmisbare coalitiegenoten, Groenen en FDP. Die zullen bepalen of er een zogenaamde *Stoplicht*-coalitie van

SPD, Groenen en FDP zal komen, of een Jamaica-coalitie van CDU/CSU, Groenen en FDP. Dat zijn de twee drie-partijen-opties die op tafel liggen, en dus is er een centrale rol weggelegd voor de Groenen en de liberalen.

Fatale 'Nederlandse' dynamiek

Zij zullen de voormalige grote volkspartijen SPD en CDU tegen elkaar uit willen spelen, temeer ook omdat beide partijen duidelijk andere voorkeuren hebben. De Groenen willen per se met de SPD in zee, maar de FDP prefereert juist een zwart-groen-gele Jamaica-coalitie met de Union (CDU/CSU).

Er zijn eigenlijk twee partijensetjes: SPD en Groenen tegenover Union en FDP. Een van die setjes zal overstag moeten gaan. Dit lijkt enigszins op de fatale dynamiek in de Nederlandse kabinetsformatie, waarin D66 per se met de progressieve partijen in zee wilde, terwijl VVD en CDA aan de alliantie met de ChristenUnie willen vasthouden.

'Kanzler Krimi'

Hoe zal de machtsdynamiek zich in Duitsland precies ontwikkelen? Dat is op dit moment moeilijk te voorspellen. Men verwacht een formatie van zeker drie maanden, en daarin kan veel gebeuren.

Olaf Scholz zal zeer vermoedelijk het voortouw nemen en afkoersen op een Stoplicht-coalitie met Groenen en FDP onder zijn leiding.

De ijdele en eigenzinnige FDP-leider Christian Lindner zal zich zeker niet helemaal in deze fuik willen laten opsluiten, en de weg naar een plan-B-coalitie met zijn favoriete partner CDU/CSU willen openhouden.

Armin Laschet schijnt inmiddels intern gezegd te hebben, dat hij als kanselier klaarstaat mochten de onderhandelingen over een Ampel-coalitie vastlopen.

Het heeft er dus alle schijn van dat al die maanden formatietijd twee coalities als in een schimmenspel om elkaar heen zullen draaien, waarbij de Groenen en FDP als '*Kanzler Macher*' het maximale zullen opeisen. *Bild Zeitung* kopte de dag na de verkiezingen dan ook al met suspense dat de verkiezingsuitslag een '*Kanzler Krimi*' heeft opgeleverd.

Union mentaal aan de grond na historische dreun

Het enige wat dit zou kunnen verhinderen is een totale implosie van de CDU/CSU. De verkiezingsuitslag is als een bom ingeslagen in het Konrad Adenauer Haus, de partijcentrale in Berlijn. Aan alle kanten lekken de dagen na de verkiezingen uitspraken naar buiten van prominente CDU- en CSU-politici. De afrekening met Armin Laschet is begonnen.

Het kan zijn dat hij na een poosje geen stoelpoten meer over heeft om als reserve-kanselier op te zitten. Mentaal zit de Union, de eeuwige regeringspartij van Duitsland – de partij van Helmut Kohl en Angela Merkel -, aan de grond na deze historische dreun. Aan de andere kant staat deze partij bekend als effectieve machtsmachine en zullen ze er, ondanks Laschet, alles aan doen om toch een coalitie aan te voeren. De interne verhoudingen binnen de Union, gemeten naar het aantal dolkstoten in de rug, zullen bepalen of er überhaupt iets te kiezen zal zijn in de coalitievorming.

Welke concessies krijgt de FDP?

Mocht dat wel zo zijn, dan zal een compromis tussen FDP en Groenen de basis leggen voor de volgende Duitse coalitie. Veel hangt af van de concessies die aan de FDP worden toegestaan, mocht die in een Verkeerslicht-coalitie belanden.

Deze partij, een complexe mix tussen D66 en VVD, staat een andere aanpak van de klimaatcrisis voor dan de Groenen (geen verboden, maar ecologische modernisering door het bedrijfsleven) en is vooral een anti-belastingpartij, zowel binnenlands als in de Europese Unie.

FDP-aanvoerder Christian Lindner heeft herhaaldelijk gezegd de nieuwe minister van Financiën te willen worden.

Juist dat zal spanningen met zich mee brengen richting de Groenen die een ‘Klimaatkabinet’ willen dat investeert en die de klimaattransitie top-down afdwingt, en richting de SPD die van de Europese Unie een Investeringsunie wil maken, samen met de Franse president Macron.

Nieuwe coalitie bepaalt toekomstkoers Europa

Welke coalitie ook precies uit de bus zal rollen, de opgaven voor de nieuwe bondskanselier zijn enorm, en voor Nederland van groot belang. Duitsland zal de komende jaren de *testing ground* zijn, de proeftuin, voor een aantal belangrijke maatschappelijke vraagstukken en transities.

Om te beginnen, en zoals eerder al in *Wynia's Week* opgeschreven, bepaalt de nieuwe coalitie de toekomstkoers van Europa. Meer of minder solidair of solide, meer of minder Zuid-Europees of Noord-Europees. Meer of minder Europese strategische autonomie, ook op defensievlak. Meer of minder harde houding ten opzichte van China en Rusland.

Is klimaatneutraal ook sociaalneutraal?

Van cruciaal belang is vooral ook hoe de klimaattransitie zich in Duitsland zal voltrekken. Duitsland is Industrieland nummer 1 van Europa en heeft tegelijk de sterkste en slimste Groene partij in huis. Met hoeveel politieke belangenstrijd gaat die transitie zich afspelen? En hoe houdt men de verdelingskosten van het klimaatbeleid in een toch al steeds ongelijker land sociaal beheersbaar en binnen de perken? Betekent klimaatneutraal ook sociaalneutraal? Duitsland zal daar de proeftuin voor zijn. Zij hebben niet 1 Tata Steel, maar 100 maal Tata Steel.

Jongeren tegenover ouderen, stad tegenover platteland

En hoe gaat Duitsland, niet alleen bij het klimaatbeleid, om met de *Clash der Generaties.* Demografische scheidslijnen worden steeds meer politieke en sociale scheidingen. Zo werden in deze verkiezing SPD en CDU/CSU louter door 60-plussers aan de meerderheid geholpen. Als het aan de jongeren had gelegen had Duitsland nu een Groene Bondskanselier: Annalena Baerbock.

Dit generatieverschil gaat ook over de tegenstelling tussen grote steden en platteland. De nieuwe kanselier zal, net als Merkel, Duitsland bij elkaar moeten zien te houden of sterker: opnieuw bij elkaar moeten brengen. *Ossis* en *Wessis*; jonge *urban professionals* in de grote steden en de in hun levensstijl aangevallen boeren

en lager opgeleiden. Die Duitse formatie zou ook wel eens een nieuw record in maanden kunnen gaan worden. Want gefragmenteerde politiek regeert een verdeeld land.